

СПЕЦІАЛЬНО-ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ТЕРМІНІВ ПОЧАТКУ СПОРТИВНОЇ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ ТА ПІДЛІТКІВ В СПОРТИВНИХ ІГРАХ

БОГДАН ПЕТУШИНСЬКИЙ

Івано-Франківський коледж фізичного виховання

Спортивна спеціалізація, яка починається в дитячому, нерідко в ранньому дитячому віці як об'єктивно існуюче соціальне явище, обумовлена необхідністю виваженої підготовки дітей і підлітків до досягнення високих спортивних результатів у найбільш сприятливий для цього віку період. Оптимізація підготовки юних спортсменів передбачає вирішення складної проблеми органічного з'єднання процесів становлення спортивної майстерності з формуванням особистості і розвитком організму спортсмена стосовно до предмету спортивної діяльності; тут переплітаються освітній, виховний, медико-біологічний і психологічний аспекти управління розвитком індивіда.

Проблеми оптимізації підготовки спортивних резервів гостро стоять у всіх видах спорту. Це обумовлюється певними причинами. Одна з причин, що в сучасному спорті високих досягнень різко збільшилось фізичне навантаження, постійно зростає рівень технічної та тактичної майстерності спортсменів і вимог до їхньої сфери. Це вимагає інтенсифікації всіх сторін підготовки юних спортсменів. Якість їх підготовки переважно залежить від часу, відведеного в навчально-тренувальному процесі на той чи інший матеріал. Оскільки всі сторони спортивної підготовки важливі, з роками вимагається все більше і більше тренувального часу, виникає проблема виключення з навчально-тренувального процесу другорядного навчального матеріалу і другорядних компонентів тренувальної роботи, а також проблема оптимального кількісно-якісного співвідношення різних сторін підготовки на різних етапах тренування юних спортсменів.

Проблеми підготовки спортивних резервів загострюються і тим, що через високу фізичні і психічні навантаження зменшується термін становлення спортсменів у "великому спорті", що диктує необхідність постійного поповнення складу команд майстрів у спортивних іграх.

Отже, що отримані за останні десятиріччя дані про закономірності вікової динаміки чутливого (чутливого) розвитку психічних і фізичних якостей людини вимагають нею необхідність своєчасно використовувати ці періоди з метою оптимальної багатолітньої підготовки спортсменів високого класу.

Важливо, що склади національних збірних команд України з ігрових видів, які займають провідні місця на міжнародній спортивній арені, значно "помолодшали", порівнянні з попередніми часами. Цей процес висунув проблему "зміщення" початку спортивної спеціалізації на більш ранні роки вікового розвитку. Зокрема, що, не дивлячись на ранній початок спортивної спеціалізації в ряді видів спорту (плавання, фігурне катання тощо), вік, в якому спортсмен досягає високих результатів, незначно зменшився в порівнянні з показниками 20-30-х років минулого століття. За попередніми даними, це стосується і спортивних ігор. Так, зокрема, не дивлячись на те, що одне-два десятиріччя тому для занять гандболом

відбирались діти з 11-12 років, а зараз з 9-10 років, вік, у якому сучасні гандболісти демонструють високі спортивні досягнення залишається практично без змін. Для початку спеціалізації в спортивних іграх допускається найбільший діапазон з 9 до 12 років, тобто 4 роки.

При переході багатьох видів спорту на "ранню" спеціалізацію виникає проблема, яку, можна назвати проблемою дефіциту контингенту. Медичні обстеження дітей шкільного віку говорять про те, що за останні 10-15 років різко виросла кількість школярів, які мають різкі відхилення в стані здоров'я або фізичному розвитку. Це пояснюється певними причинами. Одна з яких соціально-властива індустріально розвиненим країнам. Можна припустити, що тут лежить одне із головних джерел дефіциту контингенту дітей, здатних для перспективного відбору в спортивні школи. Таке становище загострює конкуренцію між дитячими тренерами, які представляють різні види спорту. Виключивши крайні випадки (високий хлопчик, придатний для занять баскетболом, напевне, не зацікавить тренера по гімнастиці), можна стверджувати, що добре розвинені, спритні, швидко координовані діти можуть проявити однакові здібності до занять легкою атлетикою, волейболом, гандболом, футболом та іншими видами спорту. У цьому випадку завдання диференційної діагностики спортивних здібностей стоїть досить гостро. Відомо, що наявність і постійне удосконалення спортивних здібностей гравців є основою, на якій базуються всі інші компоненти ефективності ігрової діяльності.

У питаннях, які виникають у зв'язку з ранньою спортивною спеціалізацією першим є те, в якому віці краще за все починати спеціалізоване спортивне тренування, тобто коли існують найбільш сприятливі біологічні, психологічні та інші передумови спортивної спеціалізації. Відзначається, що часто високі спортивні результати в дитячі та юнацькі роки може бути наслідком не стільки спортивної обдарованості, оскільки генетично обумовлених ранніми строками біологічного дозрівання. Підлітки за повільними темпами індивідуального розвитку часто є потенційно більш здібними, але їх обдарованість проявляється пізніше, оскільки їх індивідуальний сенситивний період наступить пізніше. Випадково спортивна практика має численні приклади того, що здібності до високих спортивних досягнень проявляються у юних спортсменів у різні роки. Наприклад, володар 7 золотих олімпійських медалей з плавання американець Майк Спітс звернув на себе увагу фахівців уже у 8-літньому віці.

З метою найбільшого росту спортивних досягнень в останні роки багато тренерів намагається якомога раніше залучити дітей і підлітків до систематичної навчально-тренувальної роботи. Багато тренерів зауважують, що для оволодіння досконалими руховими навичками в спорті необхідно навчати їм з раннього віку.

З іншого боку підкреслюється, що спортивну спеціалізацію доцільно починати тільки на основі різностороннього фізичного виховання.

Загальновідомо, що для визначення доцільного строку початку спортивної спеціалізації важливо знати кількість років, необхідних для досягнення високих спортивних результатів.

В основу змісту підготовки на початковому етапі спеціалізації спортсмена-ігровика багато фахівців кладуть принцип всебічності і забезпечення широкого початкового вивчення техніки різних вправ. Визнано, що якщо спеціалізація здійснюється на базі загальної фізичної підготовки і відпрацювання

особливостям розвитку юного атлета, вона буде сприяти досягненню високих спортивних результатів у віці 17-18 років.

Багато фахівців вважають, що етап початкової спеціалізації продовжується 2-3 роки. Але зазначимо, що можуть бути значні відхилення від цих строків. Вони залежать від обдарованості та здібностей спортсмена і особливостей вибраного для спеціалізації виду спорту.

За даними фахівців, у багатьох випадках раннє спортивне "дозрівання" призводить до того, що спортсмени, досягнувши певних успіхів, рано починають регресувати. У зв'язку з цим чемпіон світу з гімнастики М.Воронін відзначив: "Великий спорт - це не тільки великі і довготривалі навантаження... Одна справа, коли такі навантаження, нервові та фізичні, лягають на плечі дорослої, повністю зрілої душі й тілом людини, і зовсім друга, коли в пекло великого спорту входять по суті дитину, яка згорає в цьому пеклі, інколи не залишивши за собою сліду".

Л.Латиніна та П.Астахова царювали на помості до тридцяти років, Б.Шахлін виграв золоті медалі ще старшим. У цьому віці не знали собі рівних В.Чукарін, потім В.Шагінян, потім Азарян... І всі вони були в zenіті гімнастичної слави максимум 10 років.

Перш ніж почати спеціалізоване тренування з метою досягнення високих результатів, юні спортсмени повинні пройти попередню підготовку, завданням якої є загальне фізичне удосконалення і тим самим створення умов для майбутніх досягнень у вибраному виді спорту.

ЛІТЕРАТУРА

- Бабіт В.Г. Багатолітня підготовка легкоатлетів: На прикладі швидкісно-силових видів. - Мінськ: Вища школа, 1981.
- Гербасюкас Ч.І. Цілеспрямована спортивна підготовка юних гандболістів 9-11 років з метою відбору їх для занять в ДЮСШ.: Дис. канд. пед. наук. - Київ, 1989.
- Латиніна В.М. Теорія і методика спортивного тренування. - Київ: Вища школа, 1984.
- Латиніна В.Н. Общая теория подготовки спортсменов в олимпийском спорте. - Киев: Фізкультурна література, 1997.
- Мель В.П., Фомін Н.А. Основы юнацкого спорта. - М.: Фізкультура і спорт, 1988.

EMPIRICAL AND THEORETICAL ASPECTS OF THE TERMS AT THE BEGINNING OF SPORTING SPECIALIZATION OF CHILDREN AND TEENAGERS AT SPORTS GAMES

BOGDAN PETUSHINSKY

Ivano-Frankivsk College of Physical Education

The paper deals with sports talent phenomenon which can be defined as a complex morpho-funktional manifestation of motor, psychological, spiritual and personal features and qualities determining the possibility for a person to achieve satisfactory results in one or some kinds of sporting activities.